

THE EVOLVING SKILLSET OF THE MILITARY PROFESSIONAL: BEYOND KINETIC OPERATIONS

Aleksandar Grizhev¹
Vesna Poposka²

Delivered: 3.7.2026.

Language: English

Corrected: 20.8.2026.

Type of paper: Review paper

Accepted: 4.9.2026.

DOI number: 10.5937/vojdelo2603091G

Abstract: The contemporary security environment is characterized by increasing complexity, rapid technological change, hybrid threats, and growing competition in the information domain. These developments are influencing not only the conduct of military operations, but also the skills and competencies required of military professionals. While traditional military capabilities such as physical readiness, technical knowledge and leadership remain essential, they are no longer sufficient on their own. Contemporary military personnel are increasingly required to operate in complex informational environments, cooperate with diverse actors and make decisions under conditions of uncertainty.

This paper examines how the skillset of the military professional is evolving in response to these changes. Using a qualitative conceptual approach based on a review of relevant literature, selected NATO doctrinal documents, and practitioner observations from professional military education and multinational operational environments, the paper identifies three interconnected domains of competence: physical, cognitive, and social. The analysis suggests that contemporary military effectiveness depends not only on the ability to apply force, but also on the ability to understand and orient in complex environments, process information critically and communicate effectively across organizational and cultural environments.

The paper also discusses the implications of these developments for professional military education, emphasizing the need to balance tradi-

1 Goce Delcev University, Stip, Military Academy "General Mihailo Apostolski", Skopje, Republic of North Macedonia, e-mail: aleksandar.grizev@ugd.edu.mk, <https://orcid.org/0009-0009-8074-0036>

2 Goce Delcev University, Stip, Military Academy "General Mihailo Apostolski", Skopje, Republic of North Macedonia, e-mail: vesna.poposka@ugd.edu.mk, <https://orcid.org/0000-0002-4787-3197>

tional military competencies with the development of adaptability, critical thinking, lifelong learning, and cooperation skills. It concludes that the future military professional will be defined by an integrated combination of physical, cognitive and social competencies that extend beyond the traditional focus on kinetic operations.

Keywords: military profession; professional military education; cognitive competence; social competence; hybrid threats; contemporary warfare; military adaptation

Introduction

The military profession has never been static. Throughout history, changes in the character of warfare have influenced not only how armed forces are organized and equipped, but also what is expected from those who serve within them. Classical scholars of civil-military relations and military professionalism viewed military expertise primarily through the lenses of leadership, discipline, technical competence, and the effective management of violence (Huntington, 1957; Janowitz, 1960). These foundations remain essential today and continue to distinguish the military profession from many other occupations. At the same time, however, the environment in which military professionals operate has undergone significant transformation.

The contemporary security environment is characterized by increasing complexity, uncertainty, and interconnectedness. Military operations are no longer conducted exclusively in clearly defined battlefields against easily identifiable adversaries. Instead, military personnel are expected to operate in environments shaped by hybrid threats, rapid technological change, information competition, and interaction with a wide range of civilian and international actors. Contemporary conflicts often involve a combination of military and non-military instruments, blurring traditional distinctions between war and peace and expanding the range of skills required from military professionals (Hoffman, 2007; Freedman, 2017).

These developments have direct implications for the military profession. Physical readiness, technical proficiency, and leadership remain indispensable components of military effectiveness. However, operational experience from multinational missions, peace support operations, and professional military education (PME) environments suggests that these traditional competencies alone are no longer sufficient. Military personnel are increasingly required to interpret complex information environments, interact with diverse cultural groups, cooperate across institutional boundaries, and make decisions under conditions of ambiguity and uncertainty. In many situations, understanding the environment has become as important as acting within it.

The growing emphasis on the cognitive and informational dimensions of conflict further reinforces this trend. Contemporary military organizations increasingly recog-

nize the importance of critical thinking, adaptability, information awareness, and effective communication. These competencies do not replace traditional military skills; rather, they complement and enhance them. Consequently, the profile of the military professional is evolving from one centered primarily on kinetic capabilities toward one that integrates physical, cognitive, and social competencies.

The aim of this paper is to examine how the skillset of the military professional is evolving in response to changes in the contemporary security environment. Particular attention is given to the growing importance of cognitive and social competencies alongside traditional military capabilities. The paper employs a qualitative conceptual approach based on a review of relevant academic literature, selected NATO and military doctrinal documents, and authors' observations derived from PME and multinational operational environments. Rather than measuring individual competencies empirically, the paper seeks to identify and explain the broader trends that are reshaping military professionalism in the contemporary security environment. It argues that the changing character of warfare requires a broader understanding of military professionalism and highlights the implications of this transformation for PME and training.

The paper is structured in five sections. Following the introduction, the first section examines traditional understandings of the military profession and the competencies historically associated with military expertise. The second section discusses key developments in the contemporary security environment that have influenced the evolution of military roles and responsibilities. The third section presents a framework of competencies required by the contemporary military professional, organized around physical, cognitive, and social domains. The fourth section considers the implications of these developments for PME and training. The paper concludes by discussing the broader significance of these changes for the future of the military profession.

The Traditional Military Profession

The concept of the military profession has been the subject of scholarly debate for decades, if not for centuries. Although different authors have emphasized different aspects of military service, there is broad agreement that the military profession possesses a distinct body of expertise, a strong sense of responsibility, and a unique relationship with the state and society. Military professionals are entrusted with the management and application of force on behalf of the state, a responsibility that distinguishes the profession from most other occupations, but at the same time places significant ethical and professional demands on its members.

One of the most influential approaches to military professionalism was developed by *Huntington*, who defined military expertise as the specialized knowledge required for the management of violence. According to Huntington, military professionals are distinguished not only by their technical competence, but also by their responsibility

toward society and their corporate identity as members of a distinct profession. His work established a foundation for understanding military professionalism through the concepts of expertise, responsibility, and professional autonomy (*Huntington, 1957*).

A somewhat different perspective was offered by *Janowitz*, who emphasized the social and political dimensions of military service. Writing during a period of significant geopolitical change, Janowitz argued that military officers increasingly required political awareness, communication skills, and the ability to interact with civilian institutions. Although many of his observations were linked to the realities of the Cold War, they anticipated developments that would become increasingly important decades to come. Many of the competencies he identified, particularly communication, political awareness, and interaction with civilian institutions, have become even more relevant in contemporary military operations (*Janowitz, 1960*).

Traditional understandings of military professionalism were largely shaped by the requirements of industrial-age way of warfare. Success depended on physical endurance, discipline, technical proficiency, and effective leadership within clearly defined command structures. Military education and training systems were therefore primarily designed to develop tactical competence, operational effectiveness, and the ability to function within hierarchical organizations. These competencies remain fundamental to military effectiveness and continue to form the backbone of professional military development.

At the same time, the military profession has never been completely static. Changes in technology, society, and the character of warfare have continuously influenced the expectations placed upon military personnel. *Moskos, Williams, and Segal* (*Moskos et al., 2000*) observed that modern armed forces increasingly operate in environments characterized by greater interaction with civilian society, international organizations, and multinational coalitions. These developments gradually expanded the range of competencies expected from military professionals beyond purely technical and tactical expertise.

Contemporary discussions on the military profession continue to emphasize the importance of traditional competencies such as leadership, discipline, physical readiness, and professional ethics (*Snider, 2005*). However, these discussions also acknowledge that the environment in which military personnel operate is changing. While the core foundations of military professionalism remain intact, the demands placed upon military professionals have expanded significantly (*Đukić, 2025*). Understanding these changes requires a thorough examination of the contemporary security environment and the factors that are reshaping military roles and responsibilities.

The Changing Character of Warfare

The military profession has always evolved in response to changes in the security environment. Throughout history, developments in technology, political organization, and military doctrine have influenced not only how wars are fought, but also the competencies required of military personnel. While the fundamental purpose of armed forces remains unchanged, the context in which military professionals operate has become significantly more complex. Modern security challenges increasingly extend beyond conventional military confrontations and require a broader understanding of the operational environment.

One of the most significant developments has been the growing prevalence of hybrid threats and hybrid forms of conflict. Rather than relying exclusively on conventional military force, state and non-state actors increasingly combine military, political, economic, informational, cyber, and other instruments to achieve strategic objectives (Hoffman, 2007). Such approaches often seek to exploit vulnerabilities below the threshold of armed conflict, creating ambiguity regarding both the nature of the threat and the appropriate response. As a result, military professionals are expected to understand not only military activities, but also the broader political, social, and informational dynamics that influence security environment. In many contemporary situations, military actions alone are insufficient to achieve operational objectives, making a broader understanding of the operational environment a critical professional competency.

A second factor shaping the contemporary security environment is the growing importance of information. Technological advances have dramatically increased the speed, amount and accessibility of information, creating both opportunities and challenges for military organizations. Information now influences public perception, political decision-making, operational effectiveness, and strategic communication (STRATCOM) in ways that were unimaginable only a few decades ago. Military personnel increasingly operate in environments where narratives, perceptions and public trust can have direct operational consequences. Consequently, the ability to assess information critically, identify misinformation and disinformation, and communicate effectively has become increasingly relevant to military effectiveness. Similar trends have been observed in studies examining the impact of disinformation and the growing need for regulatory and educational responses in the contemporary information environment (Poposka, 2016; Poposka & Ilik, 2025). A tactical event can now produce strategic consequences within hours through social media, further increasing the importance of information awareness at all levels of military activity.

Recent NATO concepts such as the cognitive domain or information advantage show a growing recognition that military effectiveness more and more depends on how individuals and groups understand and interpret, but also act upon information. Although these concepts are most often discussed at the strategic level, they however

depend upon the competencies of individual military professionals who must process information, make decisions, and interact with others under conditions of uncertainty (NATO, 2021; NATO, 2022).

A third factor contributing to the evolution of military professionalism is the increasingly multinational and interconnected nature of military operations (Brooks, 2021). Contemporary military missions frequently involve cooperation among allies, partner nations, international organizations, governmental institutions, and civilian actors. Operations in Afghanistan, Iraq, the Balkans and numerous peace support missions demonstrated that military success often depends upon effective coordination among diverse participants with different organizational cultures, professional backgrounds, and national perspectives (Atkins, 2023). In such environments, communication, cultural awareness, and interpersonal skills are increasingly becoming operational requirements rather than merely desirable personal attributes. Differences in language, organizational culture, and national perspectives can directly influence coordination, trust, and decision-making within multinational environments.

These developments do not diminish the importance of traditional military competencies. Physical readiness, technical expertise, discipline, and leadership remain essential foundations of military professionalism. However, they are no longer sufficient on their own. The combination of hybrid threats, information competition, and increasingly complex operational environments has expanded the range of competencies required from military personnel. Contemporary military professionals must not only be capable of acting effectively, but also of understanding, interpreting, and influencing the environments in which they operate. This shift provides the basis for discussing the evolving skillset of the military professional through three interconnected domains of competence: physical, cognitive, and social. Together, these domains will serve as a framework for understanding how military professionalism is adapting to the demands of the contemporary security environment.

The Evolving Skillset of the Military Professional

The developments discussed in the previous section suggest that contemporary military professionals operate in an environment that differs significantly from that of previous generations. While the fundamental purpose of the military profession remains unchanged, the competencies required to perform effectively have expanded in response to changes in warfare, technology, and the broader security environment. Traditional military skills, however, continue to provide the foundation of professional effectiveness, but they are increasingly complemented by competencies associated with information processing, critical thinking, communication, and cooperation across organizational and cultural boundaries.

This evolution does not imply the replacement of traditional military professionalism with an entirely new model. Rather, it reflects the gradual expansion of professional requirements. Military personnel must still be capable of performing demanding physical tasks, operating complex systems, and leading under conditions of risk and uncertainty. At the same time, they are additionally required to understand complex operational environments, interpret large volumes of information, and interact effectively with a diverse range of actors. For analytical purposes, these competencies can be conditionally grouped into three interconnected domains: physical competence, cognitive competence, and social competence.

Physical Competence

Despite significant technological advances and changes in the character of warfare, physical competence remains a fundamental component of military professionalism (Huntington, 1957; Snider, 2005). Armed forces continue to operate in environments where physical endurance, resilience, and the ability to perform under demanding conditions directly influence operational effectiveness. Military personnel must be prepared to function in extreme climates, under psychological pressure and in situations of uncertainty and risk. In that sense, no technological development has eliminated the need for individuals capable of performing effectively in such circumstances.

Physical competence is not the fitness alone. It includes tactical proficiency, mastery of military equipment and weapons systems and the practical skills necessary for mission execution. These competencies have traditionally formed the core of military expertise and remain essential for operational success, as *Huntington (1957)* argued in his discussion of military expertise. Contemporary military operations increasingly rely on advanced technologies, yet these technologies remain dependent on human operators who must understand their capabilities, limitations, and appropriate application. Consequently, professional competence continues to require the integration of physical readiness with technical expertise and operational judgment (Moskos et al., 2000).

Leadership also remains closely connected to the physical domain. Military leaders are expected to make decisions under pressure, maintain discipline, and preserve cohesion in challenging environments. The credibility of leaders often depends not only on their professional knowledge, but also on their demonstrated ability to share hardships and perform alongside those they lead. In this respect, physical competence continues to serve as an important source of professional legitimacy within military organizations (Snider, 2005).

At the same time, the role of physical competence should not be viewed in isolation. Contemporary operations increasingly demonstrate that physical readiness alone does not guarantee success. Military professionals may possess excellent tactical

skills and technical expertise, yet still encounter difficulties when operating in complex informational, political, or multinational environments. Physical competence therefore remains a necessary, but not sufficient condition for professional effectiveness. It provides the basis upon which other competencies are developed and applied, making it the first of the three domains required of the contemporary military professional.

Cognitive Competence

If physical competence remains the foundation of military effectiveness, cognitive competence increasingly represents its multiplier. The growing complexity of contemporary security challenges requires military professionals not only to act effectively, but also to think critically, adapt rapidly, and make quality and informed decisions under conditions of uncertainty. Modern operational environments are characterized by information overload, ambiguous situations, competing narratives, and rapidly changing circumstances that often provide no clear or immediate solutions (NATO, 2021; NATO, 2022).

Cognitive competence encompasses a range of abilities, including critical thinking, analytical reasoning, judgment, problem-solving, adaptability and decision-making. These competencies enable military personnel to interpret complex situations, evaluate information, identify assumptions and assess potential courses of action (CoA). While such abilities have always been relevant to military leadership, their importance has increased significantly as military operations have become more interconnected and information-intensive (Kahneman, 2011).

The increasing volume of available information presents a particular challenge. Access to information does not automatically improve decision-making; in some cases, it can complicate it. Military professionals must therefore be capable of distinguishing relevant information from noise, recognizing biases, evaluating sources, and understanding the limitations of their own perceptions and assumptions. As *Kahneman* (2011) demonstrated, failure to do so may result in flawed assessments and poor operational decisions.

The importance of cognitive competence is also reflected in recent military and NATO thinking. Concepts such as information advantage and the cognitive domain emphasize that success increasingly depends on the ability to understand and interpret the operational environment more effectively than potential adversaries (NATO, 2021; NATO, 2022). While these concepts are often discussed at strategic and operational levels, they ultimately rely upon the competencies of individual military professionals who process information and make decisions on a daily basis.

Experience from military operations further demonstrates that effective decision-making frequently occurs under conditions of incomplete information and time pressure. In such situations, professionals often rely on experience, pattern recogni-

tion and judgment, rather than purely analytical processes. *Klein (1998)* argues that expert decision-makers frequently recognize familiar patterns and rapidly identify workable solutions based on accumulated experience. Consequently, contemporary military professionals must combine analytical thinking with practical judgment, adaptability, and continuous learning.

The growing importance of cognitive competence does not diminish the significance of physical readiness or technical expertise. Rather, it enhances their effectiveness by enabling military personnel to apply those capabilities appropriately within complex and uncertain environments. As warfare becomes increasingly influenced by information, technology, and human perceptions, cognitive competence is likely to remain one of the defining characteristics of the contemporary military professional.

Social Competence

The third domain of professional competence reflects the increasingly social and informational nature of contemporary military activities. Modern military operations rarely occur in isolation. Military professionals routinely interact with allies, partner nations, civilian authorities, international organizations, non-governmental actors (NGO), local populations, and the media. As a result, professional effectiveness increasingly depends upon the ability to communicate, cooperate, and build relationships across organizational, cultural and national boundaries (Janowitz, 1960; Moskos et al., 2000).

Social competence includes communication skills, cultural awareness, interpersonal effectiveness, information literacy, and the ability to operate effectively within diverse social and information environments (Stanar, 2025). These competencies enable military professionals to understand different perspectives, establish trust, manage complex interactions, and communicate effectively with a variety of stakeholders. In multinational and interagency operations, such abilities contribute directly to mission effectiveness by facilitating coordination, cooperation, and shared understanding among military and civilian actors. Moreover, contemporary military education increasingly recognizes that social competence is not supplementary to professional expertise, but a core component of professional military development in complex operational environments (Stanar & Starčević, 2025).

The multinational nature of contemporary military operations further reinforces the importance of this domain. NATO and coalition activities regularly bring together personnel from different cultural, organizational and professional backgrounds. Although military organizations often share common objectives, differences in language, organizational culture and national approaches can influence communication, expectations, and decision-making processes. The ability to navigate these differences has therefore become an increasingly important professional requirement (Thomas & Inkson, 2017).

The informational dimension of military activity also contributes to the growing importance of this competence. Military personnel increasingly operate in environments where information is rapidly disseminated through traditional and digital media platforms. Individual actions can be observed, interpreted and shared almost instantaneously, sometimes generating consequences far beyond the immediate tactical level. In such environments, effective communication and information awareness become important elements of professional conduct and organizational credibility (NATO, 2022).

Social competence also contributes to mission effectiveness by supporting cooperation between military and civilian actors. Contemporary operations often require coordination with governmental agencies, international organizations, humanitarian actors, as well as local communities. Success in such environments depends not only on military capabilities, but also on the ability to communicate, negotiate and build productive relationships with a wide range of stakeholders (Janowitz, 1960).

Taken together, these developments suggest that social competence has become an increasingly important component of military professionalism. While physical and cognitive competencies remain essential, they are often exercised within social environments where communication, trust and information shape outcomes. Experiences from intercultural and interreligious dialogue further demonstrate that trust and mutual understanding are often built upon the recognition of shared values and common ethical foundations, even among groups with different cultural and religious backgrounds (Grizhev et al., 2025). The contemporary military professional must therefore be capable not only of acting and deciding effectively, but also of interacting effectively with others in complex and interconnected environments.

The expansion of professional requirements raises an important question for military organizations. If contemporary military professionals are expected to develop competencies across physical, cognitive and social domains, military education and training systems must adapt accordingly. The next section therefore considers the implications of these developments for professional military education.

Implications for Professional Military Education

The evolution of the military profession has important implications for professional military education (PME). If contemporary military professionals are expected to operate effectively across physical, cognitive and social domains, educational systems must ensure that these competencies are developed in a balanced and integrated manner. Traditional military education has historically focused on tactical proficiency, technical expertise, discipline and leadership. These elements remain fundamental and continue to provide the foundation of military effectiveness. However, the complexity of the contemporary security environment requires educational approaches that extend beyond the transmission of military knowledge and technical skills.

One implication is the growing importance of developing cognitive competence throughout a military professional's career. Modern operational environments require personnel who can think critically, evaluate information, challenge assumptions and make decisions under conditions of uncertainty. Critical thinking has become an increasingly important component of professional military education because it enables military professionals to question assumptions, recognize biases, evaluate evidence, and make sound judgments in complex operational environments (Gerras, 2008). PME therefore needs to create opportunities for analysis, reflection, problem-solving, and decision-making rather than relying exclusively on the acquisition of doctrinal knowledge. Scenario-based learning, case studies, red teaming activities and professional discussions can help develop the intellectual flexibility required in complex operational environments. These approaches are increasingly reflected in contemporary discussions on military education, which emphasize adaptability, critical thinking and the ability to operate in rapidly changing environments.

A second implication concerns the development of social competence. Contemporary military professionals increasingly operate in multinational, interagency and civil-military environments where effective communication and cooperation are essential. PME should therefore provide opportunities for interaction with diverse perspectives and professional cultures. International exchanges, multinational exercises, interdisciplinary learning activities or engagement with civilian institutions can contribute to the development of cultural awareness, communication skills and the ability to build professional relationships across organizational boundaries.

The growing importance of information in contemporary warfare also requires greater attention within military education. Military professionals must be capable of evaluating information critically, recognizing misinformation and disinformation and understanding how narratives and perceptions influence operational outcomes. Information literacy should therefore be considered an important component of professional development rather than a specialized skill limited to particular branches or functions.

These requirements suggest that PME should increasingly emphasize adaptability and continuous learning. The rapid pace of technological, social and security developments means that many of the challenges military professionals will encounter during their careers cannot be fully anticipated during initial education and training. Consequently, educational systems should not only provide knowledge, but also cultivate the ability and motivation to learn throughout a professional career. Approaches associated with self-directed and lifelong learning have gained increasing attention in this regard, as they encourage learners to take greater responsibility for their own professional development (Hase & Kenyon, 2000; Blaschke, 2012). Similar observations have been made in studies examining the application of heutagogical principles within contemporary educational environments, including military education (Ilieva Nikolovska et al., 2019).

At the same time, the growing emphasis on cognitive and social competencies should not be interpreted as reducing the importance of physical competence. Military organizations ultimately remain responsible for the application of force and the successful execution of military operations. The challenge for PME is therefore not to replace traditional military education, but to complement it. Effective professional development requires the integration of physical, cognitive, and social dimensions in a manner that reflects the realities of the contemporary security environment.

Ultimately, the future effectiveness of military organizations will depend not only on the technologies they possess or the doctrines they employ, but also on their ability to develop professionals capable of understanding, adapting to and influencing increasingly complex operational environments. PME will remain one of the most important mechanisms through which military institutions prepare their personnel for these evolving demands.

Conclusion

The military profession has continuously adapted to changes in warfare, technology and society. While the fundamental responsibility of military professionals remains unchanged, the environment in which they operate has become significantly more complex. Contemporary security challenges are increasingly shaped by hybrid threats, information competition, technological innovation and multinational cooperation, creating demands that extend beyond traditional military expertise.

This paper has argued that these developments are expanding the skillset required of the contemporary military professional. Physical competence remains the foundation of military effectiveness and continues to underpin operational performance, leadership and professional credibility. At the same time, the growing importance of information, uncertainty and complex operational environments has elevated the role of cognitive competence. Military professionals are increasingly expected to think critically, process information effectively, adapt to changing circumstances and make sound decisions under pressure. Equally important is the growing relevance of social competence, which enables effective communication, cooperation and relationship-building across organizational, cultural and national boundaries. These developments reflect broader transformations in military professionalism, where effective professional performance increasingly depends on a combination of traditional military expertise and a wider range of cognitive and social competencies (Đukić, 2025).

These competencies should not be viewed as competing priorities. Rather, they represent complementary dimensions of military professionalism. The effectiveness of contemporary military personnel depends not only on the ability to apply force, but also on the ability to understand the environment, interpret information and work ef-

fectively with a wide range of actors. The military professional of today must therefore be capable of operating across physical, cognitive and social domains simultaneously.

The findings also highlight the important role of PME. As the demands placed upon military personnel continue to evolve, educational and training systems must support the development of a broader set of competencies while preserving the foundations of military professionalism. The challenge is not to replace traditional military education, but to build upon it so that it prepares personnel for increasingly complex and interconnected operational environments.

Ultimately, the evolution of the military profession reflects a broader shift in the character of warfare itself. Military success will continue to depend on physical capability and operational proficiency, but these qualities alone are no longer sufficient. In an era where information, perception and human interaction play an increasingly important role, the future military professional will be defined not only by the ability to act, but also by the ability to understand, adapt and influence. In this sense, the evolution of military professionalism is not a move away from kinetic operations, but a recognition that military effectiveness increasingly depends on competencies that extend beyond them.

References

- [1] Atkins, W. (2023). *Who lost Afghanistan? Samuel Huntington and the decline of strategic thinking*. *Armed Forces & Society*, 49(4), 965–981.
- [2] Blaschke, L. M. (2012). *Heutagogy and lifelong learning: A review of heutagogical practice and self-determined learning*. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 13(1), 56–71.
- [3] Brooks, R. A. (2021). *The paradoxes of Huntingtonian professionalism*. In L. Beehner, R. A. Brooks, & D. Maurer (Eds.), *Reconsidering American civil-military relations: The military, society, politics, and modern war* (pp. 17–40). Oxford University Press.
- [4] Đukić, A. R. (2025). *Konceptualizacija, fundamentalne karakteristike i transformacija vojne profesije [Conceptualization, fundamental characteristics and transformation of the military profession]*. *Vojno delo*. Advance online publication. <https://doi.org/10.5937/vojdelo2503039C>
- [5] Freedman, L. (2017). *The future of war: A history*. PublicAffairs.
- [6] Gerras, S. J. (2008). *Thinking critically about critical thinking: A fundamental guide for strategic leaders*. U.S. Army War College, Center for Strategic Leadership.
- [7] Grizhev, A., Blazhevski, I., & Cacanaska, R. (2025). *Moral foundations for peacebuilding dialogue: A comparative analysis of Orthodoxy and Islam*. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45(5), Article 8, <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2640>

- [8] Hase, S., & Kenyon, C. (2000). *From andragogy to heutagogy*. Ultibase Articles, 5(3), 1–10.
- [9] Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies.
- [10] Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. Harvard University Press.
- [11] Ilieva Nikolovska, A., Grizev, A., & Iliev, A. (2019). *History of heutagogy as a self-determined learning*. In Proceedings of Papers: 2nd International Scientific Conference MILCON'19 (pp. 146–152). Military Academy "General Mihailo Apostolski".
- [12] Janowitz, M. (1960). *The professional soldier: A social and political portrait*. Free Press.
- [13] Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux.
- [14] Klein, G. (1998). *Sources of power: How people make decisions*. MIT Press.
- [15] Moskos, C. C., Williams, J. A., & Segal, D. R. (Eds.). (2000). *The postmodern military: Armed forces after the Cold War*. Oxford University Press.
- [16] NATO. (2021). *NATO warfighting capstone concept*. NATO Allied Command Transformation.
- [17] NATO. (2022). *NATO strategic concept*. NATO.
- [18] Poposka, V. (2016). *The urge for comprehensive cyber security strategies in the Western Balkans*. Information & Security, 34(1), 25–36.
- [19] Poposka, V., & Ilik, G. (2025). *Teaching media law in the era of disinformation and hybrid threats: Navigating the infodemic*. In Combatting Misinformation and Global Nation's False Narratives Through Education. IGI Global, 223–248, <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-9601-8.ch009>
- [20] Snider, D. M. (Ed.). (2005). *The future of the Army profession* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- [21] Stanar, D. (2025). The battle of Cajamarca: The civilizational cost of military (mis) education. *The Policy of National Security*, 29(2), 185–201. <https://doi.org/10.5937/pnb29-58132>
- [22] Stanar, D., & Starčević, S. (2025). *The place and significance of social sciences and humanities in modern military education*. Philosophy and Society, 36(2), 537–552, <https://doi.org/10.2298/FID2502537S>.
- [23] Thomas, D. C., & Inkson, K. (2017). *Cultural intelligence: Surviving and thriving in the global village* (3rd ed.). Berrett-Koehler.

Summary

The contemporary security environment is characterized by increasing complexity, rapid technological change, hybrid threats, and growing competition in the information domain. These developments are influencing not only the conduct of military operations, but also the skills and competencies required of military professionals. While traditional military capabilities such as physical readiness, technical knowledge and leadership remain essential, they are no longer sufficient on their own. Contemporary military personnel are increasingly required to operate in complex informational environments, cooperate with diverse actors and make decisions under conditions of uncertainty.

This paper examines how the skillset of the military professional is evolving in response to these changes. Using a qualitative conceptual approach based on a review of relevant literature, selected NATO doctrinal documents, and practitioner observations from professional military education and multinational operational environments, the paper identifies three interconnected domains of competence: physical, cognitive, and social. The analysis suggests that contemporary military effectiveness depends not only on the ability to apply force, but also on the ability to understand and orient in complex environments, process information critically and communicate effectively across organizational and cultural environments.

The paper also discusses the implications of these developments for professional military education, emphasizing the need to balance traditional military competencies with the development of adaptability, critical thinking, lifelong learning, and cooperation skills. It concludes that the future military professional will be defined by an integrated combination of physical, cognitive and social competencies that extend beyond the traditional focus on kinetic operations.

Keywords: *military profession; professional military education; cognitive competence; social competence; hybrid threats; contemporary warfare; military adaptation.*

© 2026 The Authors. Published by Vojno delo (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

ЕВОЛУИРАЈУЋИ СКУП ВЕШТИНА ВОЈНОГ ПРОФЕСИОНАЛЦА: ИЗВАН ОКВИРА КИНЕТИЧКИХ ОПЕРАЦИЈА

Александар Грижев¹

Весна Попоска²

Достављен: 3.7.2026.

Језик рада: Српски

Кориговано: 20.8.2026.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 4.9.2026.

DOI број: 10.5937/vojdelo2603091G

Апстракт: Савремено безбедносно окружење одликују све већа сложеност, убрзане технолошке промене, хибридне претње и интензивирање конкуренције у информационом домену. Ови процеси утичу не само на начин извођења војних операција већ и на вештине и компетенције које се захтевају од војних професионалаца. Иако су традиционалне војне способности, као што су физичка спремност, техничко знање и лидерство, и даље од суштинског значаја, саме по себи више нису довољне. Од савременог војног особља све се више очекује да делује у сложеним информационим окружењима, сарађује са различитим актерима и доноси одлуке у условима неизвесности.

У раду се разматра на који начин се скуп вештина војног професионалца развија као одговор на наведене промене. Применом квалитативног концептуалног приступа, заснованог на прегледу релевантне литературе, одабраних доктринарних докумената НАТО-а и запажања практичара из области професионалног војног образовања и мултинационалних оперативних окружења, идентификоване су три међусобно повезане области компетенција: физичка, когнитивна и социјална. Анализа указује да савремена војна ефикасност зависи не само од способности примене силе већ и од способности разумевања и сналажења у сложеним окружењима, критичке обраде информација и ефикасне комуникације у различитим организационим и културним окружењима.

У раду се такође разматрају импликације ових промена на професионално војно образовање, при чему се наглашава потреба за

1 Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Војна академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопље, Република Северна Македонија, e-mail: aleksandar.grizev@ugd.edu.mk, <https://orcid.org/0009-0009-8074-0036>

2 Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Војна академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопље, Република Северна Македонија, e-mail: vesna.poposka@ugd.edu.mk, <https://orcid.org/0000-0002-4787-3197>

успостављањем равнотеже између традиционалних војних компетенција и развоја прилагодљивости, критичког мишљења, целоживотног учења и способности за сарадњу. Закључује се да ће војног професионалца будућности одликовати интегрисан спој физичких, когнитивних и социјалних компетенција, који превазилази традиционално усмерење на кинетичке операције.

Кључне речи: *војна професија, професионално војно образовање, когнитивне компетенције, социјалне компетенције, хибридне претње, савремено ратовање, војна адаптација*

Увод

Војна професија никада није била статична. Током историје промене у карактеру ратовања утицале су не само на начин организације и опремања оружаних снага већ и на очекивања која се постављају пред оне који у њима служе. Класични теоретичари цивилно-војних односа и војног професионализма војну стручност посматрали су првенствено кроз призму лидерства, дисциплине, техничке компетентности и ефикасног управљања употребом насиља (Huntington, 1957; Janowitz, 1960). Ове основе и данас остају од суштинског значаја и настављају да издвајају војну професију од многих других занимања. Истовремено, међутим, окружење у којем војни професионалци делују претрпело је значајне промене.

Савремено безбедносно окружење одликују све већа сложеност, неизвесност и међусобна повезаност. Војне операције више се не изводе искључиво на јасно дефинисаним бојиштима против лако препознатљивих противника. Напротив, од припадника оружаних снага очекује се да делују у окружењу које обликују хибридне претње, убрзане технолошке промене, надметање у информационом простору и интеракција са широким спектром цивилних и међународних актера. Савремени сукоби често подразумевају комбиновану примену војних и невојних инструмената, чиме се замагљују традиционалне границе између рата и мира и истовремено проширује спектар вештина које се захтевају од војних професионалаца (Hoffman, 2007; Freedman, 2017).

Ове промене имају непосредне импликације на војну професију. Физичка спремност, техничка оспособљеност и лидерство и даље представљају незаменљиве компоненте војне ефикасности. Међутим, искуства стечена у мултинационалним мисијама, операцијама подршке миру и окружењима професионалног војног образовања (РМЕ) указују на то да ове традиционалне компетенције саме по себи више нису довољне. Од војног особља се све више захтева да тумачи сложена информациона окружења, остварује интеракцију са различитим културним групама, сарађује преко институционалних граница и доноси одлуке у условима двосмислености и неизвесности. У многим ситуацијама разумевање окружења постало је подједнако важно као и деловање у њему.

Све већи значај когнитивне и информационе димензије сукоба додатно потврђује овај тренд. Савремене војне организације све више препознају важност критичког мишљења, прилагодљивости, информационе свесности и ефикасне комуникације. Ове компетенције не замењују традиционалне војне вештине, већ их допуњују и унапређују. Сходно томе, профил војног професионалца еволуира од модела који је првенствено заснован на кинетичким способностима ка моделу који integriше физичке, когнитивне и социјалне компетенције.

Циљ овог рада јесте да анализира на који начин се скуп вештина војног професионалца развија као одговор на промене у савременом безбедносном окружењу. Посебна пажња посвећена је све већем значају когнитивних и социјалних компетенција, уз традиционалне војне способности. У раду је примењен квалитативни концептуални приступ заснован на прегледу релевантне научне литературе, одабраних НАТО и војнодоктринарних докумената, као и запажања аутора проистеклих из професионалног војног образовања (РМЕ) и мултинационалних оперативних окружења. Уместо емпиријског мерења појединачних компетенција, настоји се да се идентификују и објасне шири трендови који преобликују војни професионализам у савременом безбедносном окружењу. Полази се од става да промена карактера ратовања захтева шире разумевање војног професионализма, при чему се посебно указује на импликације ових промена за професионално војно образовање и обуку.

Рад је структуриран у пет целина. Након увода, у првом делу разматрају се традиционална схватања војне професије и компетенције које су се историјски повезивале са војном стручношћу. Други део посвећен је кључним променама у савременом безбедносном окружењу које су утицале на еволуацију војних улога и одговорности. У трећем делу представљен је оквир компетенција савременог војног професионалца, организован око физичког, когнитивног и социјалног домена. У четвртом делу разматрају се импликације ових промена на професионално војно образовање и обуку. На крају, у закључку се анализира шири значај ових промена за будућност војне професије.

Традиционална војна професија

Појам војне професије предмет је научних расправа већ деценијама, ако не и вековима. Иако су различити аутори наглашавали различите аспекте војне службе, постоји широка сагласност да војна професија поседује посебан корпус стручних знања, снажан осећај одговорности и специфичан однос према држави и друштву. Војни професионалци имају поверену одговорност за управљање и употребу силе у име државе, што ову професију разликује од већине других занимања, али истовремено пред њене припаднике поставља значајне етичке и професионалне захтеве.

Један од најутицајнијих приступа војном професионализму развио је Хантингтон, који је војну стручност дефинисао као специјализовано знање неопходно за управљање насиљем. Према Хантингтону, војне професионалце не одликује само техничка компетентност већ и одговорност према друштву, као и колективни идентитет припадника посебне професије. Његов рад представљао је основу за разумевање војног професионализма кроз концепте стручности, одговорности и професионалне аутономије (Huntington, 1957).

Нешто другачију перспективу понудио је Јановиц, који је нагласио друштвене и политичке димензије војне службе. Пишући у периоду значајних геополитичких промена, Јановиц је указао да војни официри све више морају поседовати политичку свест, комуникационе вештине и способност интеракције са цивилним институцијама. Иако су многа његова запажања била повезана са реалношћу Хладног рата, она су наговестила процесе који ће постати све значајнији у наредним деценијама. Многе компетенције које је идентификовао, посебно комуникација, политичка свест и интеракција са цивилним институцијама, постале су још релевантније у савременим војним операцијама (Janowitz, 1960).

Традиционална схватања војног професионализма у великој мери била су обликована захтевима начина ратовања карактеристичног за индустријско доба. Успех је зависио од физичке издржљивости, дисциплине, техничке оспособљености и ефикасног лидерства унутар јасно дефинисаних командних структура. Системи војног образовања и обуке били су стога првенствено усмерени на развој тактичке компетентности, оперативне ефикасности и способности функционисања у хијерархијски организованим структурама. Ове компетенције и даље представљају основу војне ефикасности и настављају да чине темељ професионалног војног развоја.

Истовремено, војна професија никада није била у потпуности статична. Промене у технологији, друштву и карактеру ратовања непрекидно су утицале на очекивања која се постављају пред војно особље. Москос, Вилијамс и Сегал (Moskos et al., 2000) указали су да савремене оружане снаге све више делују у окружењима која карактерише интензивнија интеракција са цивилним друштвом, међународним организацијама и мултинационалним коалицијама. Ови процеси постепено су проширили спектар компетенција које се очекују од војних професионалаца изван оквира искључиво техничке и тактичке стручности.

Савремене расправе о војној професији и даље наглашавају значај традиционалних компетенција, као што су лидерство, дисциплина, физичка спремност и професионална етика (Snider, 2005). Међутим, такође препознају да се окружење у којем војно особље делује мења. Иако основни темељи војног професионализма остају очувани, захтеви који се постављају пред војне професионалце значајно су проширени (Ђukić, 2025). Разумевање ових промена захтева детаљно разматрање савременог безбедносног окружења и фактора који преобликују војне улоге и одговорности.

Промена карактера ратовања

Војна професија се одувек развијала као одговор на промене у безбедносном окружењу. Током историје развој технологије, политичке организације и војне доктрине утицао је не само на начин вођења ратова већ и на компетенције које се захтевају од војног особља. Иако основна сврха оружаних снага остаје непромењена, контекст у којем војни професионалци делују постао је значајно сложенији. Савремени безбедносни изазови све више превазилазе оквире конвенционалних војних сукоба и захтевају шире разумевање оперативног окружења.

Један од најзначајнијих развоја јесте све већа распрострањеност хибридних претњи и хибридних облика сукоба. Уместо ослањања искључиво на конвенционалну војну силу, државни и недржавни актери све више комбинују војне, политичке, економске, информационе, сајбер и друге инструменте ради остваривања стратешких циљева (Hoffman, 2007). Овакви приступи често настоје да искористе рањивости испод прага оружаног сукоба, стварајући нејасноће у погледу природе претње и одговарајућег начина реаговања. Као последица тога, од војних професионалаца очекује се да разумеју не само војне активности већ и шире политичке, друштвене и информационе динамике које утичу на безбедносно окружење. У многим савременим ситуацијама само војно деловање није довољно за постизање оперативних циљева, због чега шире разумевање оперативног окружења постаје кључна професионална компетенција.

Други фактор који обликује савремено безбедносно окружење јесте све већи значај информација. Технолошки напредак драматично је повећао брзину, количину и доступност информација, стварајући истовремено нове могућности и изазове за војне организације. Информације данас утичу на перцепцију јавности, политичко одлучивање, оперативну ефикасност и стратешку комуникацију (STRATCOM) на начине који су били незамисливи пре само неколико деценија. Војно особље све више делује у окружењима у којима наративи, перцепције и поверење јавности могу имати директне оперативне последице. Сходно томе, способност критичке процене информација, препознавања дезинформација и лажних информација, као и ефикасне комуникације, постаје све значајнија за војну ефикасност. Слични трендови уочени су и у истраживањима која анализирају утицај дезинформација и растућу потребу за регулаторним и образовним одговорима у савременом информационом окружењу (Poposka, 2016; Poposka & Ilik, 2025). Тактички догађај данас може путем друштвених мрежа у року од неколико сати произвести стратешке последице, што додатно повећава значај информационе свесности на свим нивоима војног деловања.

Савремени НАТО концепти, попут когнитивног домена и информационе предности, показују растуће препознавање чињенице да војна ефикасност све више зависи од начина на који појединци и групе разумеју и тумаче информације, али и од начина на који на њих реагују. Иако се ови концепти најчешће разматрају

на стратешком нивоу, њихова реализација зависи од компетенција појединачних војних професионалаца који морају да обрађују информације, доносе одлуке и остварују интеракцију са другима у условима неизвесности (NATO, 2021; NATO, 2022).

Трећи фактор који доприноси еволуцији војног професионализма јесте све израженији мултинационални и међусобно повезани карактер војних операција (Brooks, 2021). Савремене војне мисије често подразумевају сарадњу савезника, партнерских држава, међународних организација, државних институција и цивилних актера. Операције у Авганистану, Ираку, на Балкану и бројне мисије подршке миру показале су да војни успех често зависи од ефикасне координације између различитих учесника са различитим организационим културама, професионалним искуствима и националним перспективама (Atkins, 2023). У таквим окружењима комуникација, културна свесност и интерперсоналне вештине све више постају оперативни захтеви, а не само пожељне личне особине. Разлике у језику, организационој култури и националним перспективама могу директно утицати на координацију, поверење и доношење одлука у мултинационалним окружењима.

Ови процеси не умањују значај традиционалних војних компетенција. Физичка спремност, техничка стручност, дисциплина и лидерство и даље представљају кључне основе војног професионализма. Међутим, оне више нису довољне саме по себи. Комбинација хибридних претњи, надметања у информационом простору и све сложенијих оперативних окружења проширила је спектар компетенција које се захтевају од војног особља. Савремени војни професионалци морају бити способни не само да ефикасно делују већ и да разумеју, тумаче и утичу на окружења у којима делују. Ова промена представља основу за разматрање еволуције скупа вештина војног професионалца кроз три међусобно повезане области компетенција: физичку, когнитивну и социјалну. Ове области заједно представљају оквир за разумевање начина на који се војни професионализам прилагођава захтевима савременог безбедносног окружења.

Еволуција скупа вештина војног професионалца

Развојни процеси разматрани у претходном делу указују на то да савремени војни професионалци делују у окружењу које се значајно разликује од окружења претходних генерација. Иако основна сврха војне професије остаје непромењена, компетенције неопходне за ефикасно извршавање задатака проширене су као одговор на промене у ратовању, технологији и ширем безбедносном окружењу. Традиционалне војне вештине и даље представљају основу професионалне ефикасности, али их све више допуњују компетенције повезане са обрадом информација, критичким мишљењем, комуникацијом и сарадњом преко организационих и културних граница.

Ова еволуција не подразумева замену традиционалног војног професионализма потпуно новим моделом. Она пре представља постепено проширивање професионалних захтева. Војно особље и даље мора бити способно да извршава захтевне физичке задатке, управља сложеним системима и руководи у условима ризика и неизвесности. Истовремено, од њих се додатно захтева да разумеју сложена оперативна окружења, тумаче велике количине информација и ефикасно комуницирају са различитим актерима. У аналитичке сврхе ове компетенције могу се условно груписати у три међусобно повезане области: физичке компетенције, когнитивне компетенције и социјалне компетенције.

Физичке компетенције

Упркос значајном технолошком напретку и променама у карактеру ратовања, физичке компетенције и даље представљају основну компоненту војног професионализма (Huntington, 1957; Snider, 2005). Оружане снаге и даље делују у окружењима у којима физичка издржљивост, отпорност и способност функционисања у захтевним условима директно утичу на оперативну ефикасност. Војно особље мора бити припремљено за деловање у екстремним климатским условима, под психолошким притиском и у ситуацијама неизвесности и ризика. У том смислу ниједан технолошки развој није уклонио потребу за појединцима који су способни да ефикасно делују у таквим околностима.

Физичка компетентност не односи се искључиво на физичку спремност. Она обухвата тактичку оспособљеност, овладавање војном опремом и системима наоружања, као и практичне вештине неопходне за извршење мисије. Ове компетенције су традиционално чиниле језгро војне стручности и остају од суштинског значаја за оперативни успех, што је Хантингтон (Huntington, 1957) истицао у свом разматрању војне стручности. Савремене војне операције све више се ослањају на напредне технологије, али те технологије и даље зависе од људских оператера који морају разумети њихове могућности, ограничења и одговарајућу примену. Сходно томе, професионална компетентност и даље захтева интеграцију физичке спремности са техничком стручношћу и оперативним расуђивањем (Moskos et al., 2000).

Лидерство такође остаје тесно повезано са физичким доменом. Од војних лидера очекује се да доносе одлуке под притиском, одржавају дисциплину и очувају кохезију у изазовним условима. Кредибилитет лидера често не зависи само од њиховог професионалног знања већ и од доказане способности да деле тешкоће и делују заједно са људима којима руководе. У том смислу физичка компетентност и даље представља важан извор професионалног легитимитета унутар војних организација (Snider, 2005).

Истовремено, улогу физичке компетентности не треба посматрати изоловано. Савремене операције све више показују да сама физичка спремност не га-

рантује успех. Војни професионалци могу поседовати изузетне тактичке вештине и техничку стручност, а ипак се суочити са потешкоћама приликом деловања у сложеним информационим, политичким или мултинационалним окружењима. Физичка компетентност стога остаје неопходан, али не и довољан услов професионалне ефикасности. Она представља основу на којој се развијају и примењују друге компетенције, чиме чини први од три домена неопходна савременом војном професионалцу.

Когнитивне компетенције

Ако физичка компетентност представља основу војне ефикасности, когнитивна компетентност све више представља њен мултипликатор. Растућа сложеност савремених безбедносних изазова захтева од војних професионалаца не само да ефикасно делују већ и да критички размишљају, брзо се прилагођавају и доносе квалитетне и информисане одлуке у условима неизвесности. Савремена оперативна окружења карактеришу преоптерећеност информацијама, двосмислене ситуације, супротстављени наративи и брзо променљиве околности које често не пружају јасна и непосредна решења (NATO, 2021; NATO, 2022).

Когнитивне компетенције обухватају низ способности, укључујући критичко мишљење, аналитичко расуђивање, процену, решавање проблема, прилагодљивост и доношење одлука. Ове компетенције омогућавају војном особљу да тумачи сложене ситуације, процењује информације, идентификује претпоставке и анализира могуће правце дејства (CoA). Иако су ове способности одувек биле значајне за војно лидерство, њихов значај се значајно повећао како су војне операције постале међусобно повезаније и интензивније засноване на информацијама (Kahneman, 2011).

Повећање количине доступних информација представља посебан изазов. Приступ информацијама сам по себи не унапређује аутоматски на доношење одлука; у појединим случајевима може га додатно отежати. Војни професионалци стога морају бити способни да разликују релевантне информације од непотребног садржаја, препознају предрасуде, процене изворе и разумеју ограничења сопствених перцепција и претпоставки. Као што је Канеман (Kahneman, 2011) показао, непоштовање ових принципа може довести до погрешних процена и лоших оперативних одлука.

Значај когнитивних компетенција огледа се и у савременим војним и НАТО приступима. Концепти попут информационе предности и когнитивног домена наглашавају да успех све више зависи од способности ефикаснијег разумевања и тумачења оперативног окружења у односу на потенцијалне противнике (NATO, 2021; NATO, 2022). Иако се ови концепти често разматрају на стратешком и оперативном нивоу, они се у крајњој линији ослањају на компетенције појединачних

војних професионалаца који свакодневно обрађују информације и доносе одлуке.

Искуства из војних операција додатно показују да се ефикасно доношење одлука често одвија у условима непотпуних информација и временског притиска. У таквим ситуацијама професионалци се често ослањају на искуство, препознавање образаца и процену, а не искључиво на аналитичке процесе. Клајн (Klein, 1998) указује да искусни доносиоци одлука често препознају познате обрасце и брзо идентификују применљива решења заснована на претходном искуству. Сходно томе, савремени војни професионалци морају комбиновати аналитичко размишљање са практичним расуђивањем, прилагодљивошћу и континуираним учењем.

Растући значај когнитивних компетенција не умањује значај физичке спремности или техничке стручности. Напротив, он повећава њихову ефикасност омогућавајући војном особљу да те способности примењује на одговарајући начин у сложеним и неизвесним окружењима. Како ратовање све више обликују информације, технологија и људске перцепције, когнитивне компетенције ће вероватно остати једно од кључних обележја савременог војног професионалца.

Социјалне компетенције

Трећи домен професионалних компетенција одражава све израженију социјалну и информациону природу савремених војних активности. Савремене војне операције ретко се одвијају изоловано. Војни професионалци редовно комуницирају са савезницима, партнерским државама, цивилним властима, међународним организацијама, невладиним организацијама (NGO), локалним становништвом и медијима. Као последица тога, професионална ефикасност све више зависи од способности комуникације, сарадње и изградње односа преко организационих, културних и националних граница (Janowitz, 1960; Moskos et al., 2000).

Социјалне компетенције обухватају комуникационе вештине, културну свесност, интерперсоналну ефикасност, информациону писменост и способност ефикасног деловања у различитим друштвеним и информационим окружењима (Stanar, 2025). Ове компетенције омогућавају војним професионалцима да разумеју различите перспективе, изграде поверење, управљају сложеним интеракцијама и ефикасно комуницирају са различитим заинтересованим странама. У мултинационалним и међуагенцијским операцијама ове способности директно доприносе ефикасности мисије, олакшавајући координацију, сарадњу и стварање заједничког разумевања између војних и цивилних актера. Штавише, савремено војно образовање све више препознаје да социјалне компетенције нису додатак професионалној стручности, већ њена суштинска компонента у сложеним оперативним окружењима (Stanar & Starčević, 2025).

Мултинационални карактер савремених војних операција додатно наглашава значај овог домена. Активности НАТО-а и коалиционих снага редовно окупљају припаднике различитих културних, организационих и професионалних средина. Иако војне организације често деле заједничке циљеве, разлике у језику, организационој култури и националним приступима могу утицати на комуникацију, очекивања и процесе доношења одлука. Способност превазилажења ових разлика стога постаје све значајнији професионални захтев (Thomas & Inkson, 2017).

Информациона димензија војних активности такође доприноси растућем значају ове компетенције. Војно особље све више делује у окружењима у којима се информације брзо шире путем традиционалних и дигиталних медијских платформи. Појединачне активности могу бити посматране, тумачене и дељење готово тренутно, понекад производећи последице далеко изван непосредног тактичког нивоа. У таквим условима ефикасна комуникација и информациона свесност постају важни елементи професионалног понашања и организационог кредибилитета (NATO, 2022).

Социјалне компетенције доприносе ефикасности мисије и кроз подршку сарадњи између војних и цивилних актера. Савремене операције често захтевају координацију са државним органима, међународним организацијама, хуманитарним актерима, као и локалним заједницама. Успех у таквим окружењима не зависи само од војних способности већ и од способности комуникације, преговарања и изградње продуктивних односа са широким спектром заинтересованих страна (Janowitz, 1960).

Посматрано у целини, наведени процеси указују на то да су социјалне компетенције постале све значајнија компонента војног професионализма. Иако физичке и когнитивне компетенције остају неопходне, оне се често примењују у социјалним окружењима у којима комуникација, поверење и информације обликују исходе. Искуства из области интеркултуралног и међурелигијског дијалога додатно показују да се поверење и међусобно разумевање често заснивају на препознавању заједничких вредности и етичких основа, чак и међу групама са различитим културним и религијским обрасцима (Grizhev et al., 2025). Савремени војни професионалац стога мора бити способан не само да ефикасно делује и одлучује већ и да успешно комуницира са другима у сложеним и међусобно повезаним окружењима.

Проширивање професионалних захтева поставља важно питање пред војне организације. Уколико се од савремених војних професионалаца очекује развој компетенција у физичком, когнитивном и социјалном домену, системи војног образовања и обуке морају се прилагодити тим захтевима. Стога се у наредном поглављу разматра импликације ових промена на професионално војно образовање.

Импликације на професионално војно образовање

Еволуција војне професије има значајне импликације на професионално војно образовање (РМЕ). Уколико се од савремених војних професионалаца очекује да ефикасно делују у физичком, когнитивном и социјалном домену, образовни системи морају обезбедити да се ове компетенције развијају на уравнотежен и интегрисан начин. Традиционално војно образовање историјски је било усмерено на тактичку оспособљеност, техничку стручност, дисциплину и лидерство. Ови елементи и даље остају основа и настављају да представљају темељ војне ефикасности. Међутим, сложеност савременог безбедносног окружења захтева образовне приступе који превазилазе пуко преношење војних знања и техничких вештина.

Једна од значајних импликација односи се на све већу важност развоја когнитивних компетенција током целокупне каријере војног професионалца. Савремена оперативна окружења захтевају особље које је способно да критички размишља, процењује информације, преиспитује претпоставке и доноси одлуке у условима неизвесности. Критичко мишљење постало је све значајнија компонента професионалног војног образовања, јер омогућава војним професионалцима да преиспитују претпоставке, препознају предрасуде, процењују доказе и доносе квалитетне процене у сложеним оперативним окружењима (Gerras, 2008). Професионално војно образовање стога треба да створи могућности за анализу, рефлексију, решавање проблема и доношење одлука, а не да се искључиво ослања на усвајање доктринарних знања. Учење засновано на сценаријима, студије случаја, активности „црвеног тима” (*red teaming*) и стручне дискусије могу допринети развоју интелектуалне флексибилности неопходне у сложеним оперативним окружењима. Ови приступи све више су присутни у савременим расправама о војном образовању, које наглашавају прилагодљивост, критичко мишљење и способност деловања у окружењима која се брзо мењају.

Друга импликација односи се на развој социјалних компетенција. Савремени војни професионалци све више делују у мултинационалним, међуагенцијским и цивилно-војним окружењима, у којима су ефикасна комуникација и сарадња од суштинског значаја. Професионално војно образовање стога треба да обезбеди могућности за интеракцију са различитим перспективама и професионалним културама. Међународне размене, мултинационалне вежбе, интердисциплинарне образовне активности или сарадња са цивилним институцијама могу допринети развоју културне свесности, комуникационих способности и способности изградње професионалних односа преко организационих граница.

Растући значај информација у савременом ратовању такође захтева већу пажњу у оквиру војног образовања. Војни професионалци морају бити способни да критички процењују информације, препознају дезинформације и лажне ин-

формације и разумеју како наративи и перцепције утичу на оперативне исходе. Информациона писменост стога треба да буде посматрана као важна компонента професионалног развоја, а не као специјализована вештина ограничена на поједине родове или функције.

Ови захтеви указују на то да професионално војно образовање треба све више да наглашава прилагодљивост и континуирано учење. Брзина технолошких, друштвених и безбедносних промена значи да се многи изазови са којима ће се војни професионалци сусретати током каријере не могу у потпуности предвидети у оквиру почетног образовања и обуке. Сходно томе, образовни системи не треба да пружају само знање већ и да развијају способност и мотивацију за учење током целокупне професионалне каријере. Приступи повезани са самосталним учењем и целоживотним учењем добијају све већу пажњу у овом контексту, јер подстичу полазнике да преузму већу одговорност за сопствени професионални развој (Hase & Kenyon, 2000; Blaschke, 2012). Слична запажања изнета су и у истраживањима која анализирају примену хеутагошких принципа у савременим образовним окружењима, укључујући и војно образовање (Ilieva Nikolovska et al., 2019).

Истовремено, све већи нагласак на когнитивним и социјалним компетенцијама не треба тумачити као умањење значаја физичке компетенције. Војне организације и даље имају основну одговорност за примену силе и успешно извођење војних операција. Изазов за професионално војно образовање стога није замена традиционалног војног образовања, већ његова допуна. Ефикасан професионални развој захтева интеграцију физичких, когнитивних и социјалних димензија на начин који одражава реалност савременог безбедносног окружења.

На крају, будућа ефикасност војних организација неће зависити само од технологија којима располажу или доктрина које примењују већ и од њихове способности да развију професионалце који су способни да разумеју, прилагоде се и утичу на све сложенија оперативна окружења. Професионално војно образовање остаће један од најважнијих механизма путем којих војне институције припремају своје особље за ове променљиве захтеве.

Закључак

Војна професија се континуирано прилагођавала променама у ратовању, технологији и друштву. Иако основна одговорност војних професионалаца остаје непромењена, окружење у којем они делују постало је значајно сложеније. Савремени безбедносни изазови све више су обликовани хибридним претњама, надметањем у информационом простору, технолошким иновацијама и мултинационалном сарадњом, што ствара захтеве који превазилазе оквире традиционалне војне стручности.

У раду је указано да ови процеси проширују скуп вештина неопходних савременом војном професионалцу. Физичке компетенције остају основа војне ефикасности и настављају да представљају темељ оперативног учинка, лидерства и професионалног кредибилитета. Истовремено, растући значај информација, неизвесности и сложених оперативних окружења повећао је улогу когнитивних компетенција. Од војних професионалаца све више се очекује да критички размишљају, ефикасно обрађују информације, прилагођавају се променљивим околностима и доносе квалитетне одлуке под притиском. Подједнако значајна постаје и улога социјалних компетенција, које омогућавају ефикасну комуникацију, сарадњу и изградњу односа преко организационих, културних и националних граница. Ови процеси одражавају шире промене у војном професионализму, у којем ефикасно професионално деловање све више зависи од комбинације традиционалне војне стручности и ширег спектра когнитивних и социјалних компетенција (Ђukić, 2025).

Ове компетенције не треба посматрати као супротстављене приоритете. Напротив, оне представљају комплементарне димензије војног професионализма. Ефикасност савременог војног особља не зависи само од способности примене силе већ и од способности разумевања окружења, тумачења информација и ефикасног рада са широким спектром актера. Савремени војни професионалац стога мора бити способан да истовремено делује у физичком, когнитивном и социјалном домену.

Налази рада такође указују на значајну улогу професионалног војног образовања (PME). Како се захтеви који се постављају пред војно особље настављају развијати, системи образовања и обуке морају подржати развој ширег скупа компетенција, уз очување основа војног професионализма. Изазов није у замени традиционалног војног образовања, већ у његовој надоградњи како би припремило особље за све сложенија и међусобно повезанија оперативна окружења.

На крају, еволуција војне професије одражава ширу промену самог карактера ратовања. Војни успех ће и даље зависити од физичких способности и оперативне оспособљености, али ови квалитети више нису довољни сами по себи. У времену у којем информације, перцепције и људска интеракција имају све значајнију улогу, војног професионалца будућности неће одређивати само способност деловања већ и способност разумевања, прилагођавања и утицаја. У том смислу еволуција војног професионализма не представља удаљавање од кинетичких операција, већ препознавање чињенице да војна ефикасност све више зависи од компетенција које их превазилазе.

Литература

- [1] Atkins, W. (2023). Who lost Afghanistan? Samuel Huntington and the decline of strategic thinking [Ко је изгубио Авганистан? Семјуел Хантингтон и опадање стратешког мишљења]. *Armed Forces & Society*, 49(4), 965–981.
- [2] Blaschke, L. M. (2012). Heutagogy and lifelong learning: A review of heutagogical practice and self-determined learning [Хеутагогија и целоживотно учење: Преглед хеутагошке праксе и самодетерминисаног учења]. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 13(1), 56–71.
- [3] Brooks, R. A. (2021). The paradoxes of Huntingtonian professionalism [Парадокси хунтингтоновског професионализма]. In: L. Beehner, R. A. Brooks, & D. Maurer (Eds.), *Reconsidering American civil-military relations: The military, society, politics, and modern war* [Преиспитивање америчких цивилно-војних односа: војска, друштво, политика и савремени рат] (pp. 17–40). Oxford University Press.
- [4] Đukić, A. R. (2025). Konceptualizacija, fundamentalne karakteristike i transformacija voјne profesije [Концептуализација, фундаменталне карактеристике и трансформација војне професије]. *Vojno delo*. Advance online publication. <https://doi.org/10.5937/vojdela2503039C>
- [5] Freedman, L. (2017). *The future of war: A history* [Будућност рата: историја]. PublicAffairs.
- [6] Gerras, S. J. (2008). *Thinking critically about critical thinking: A fundamental guide for strategic leaders* [Критичко размишљање о критичком мишљењу: основни водич за стратешке лидере]. U.S. Army War College, Center for Strategic Leadership.
- [7] Grizhev, A., Blazhevski, I., & Cacanaska, R. (2025). Moral foundations for peacebuilding dialogue: A comparative analysis of Orthodoxy and Islam [Моралне основе дијалога за изградњу мира: компаративна анализа православља и ислама]. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45(5), Article 8, <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2640>
- [8] Hase, S., & Kenyon, C. (2000). From andragogy to heutagogy [Од андрагогије ка хеутагогији]. *Ultibase Articles*, 5(3), 1–10.
- [9] Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars* [Сукоб у XXI веку: успон хибридних ратова]. Potomac Institute for Policy Studies.
- [10] Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations* [Војник и држава: теорија и политика цивилно-војних односа]. Harvard University Press.
- [11] Ilieva Nikolovska, A., Grizev, A., & Iliev, A. (2019). History of heutagogy as a self-determined learning [Историја хеутагошког приступа као самодетерминисаног учења]. In: *Proceedings of Papers: 2nd International Scientific Conference MILCON'19* (pp. 146–152). Military Academy "General Mihailo Apostolski".
- [12] Janowitz, M. (1960). *The professional soldier: A social and political portrait* [Професионални војник: друштвени и политички портрет]. Free Press.

- [13] Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow* [Мислити брзо и споро]. Farrar, Straus and Giroux.
- [14] Klein, G. (1998). *Sources of power: How people make decisions* [Извори моћи: како људи доносе одлуке]. MIT Press.
- [15] Moskos, C. C., Williams, J. A., & Segal, D. R. (Eds.). (2000). *The postmodern military: Armed forces after the Cold War* [Постмодерна војска: оружане снаге после Хладног рата]. Oxford University Press.
- [16] NATO. (2021). NATO warfighting capstone concept [Кровни концепт НАТО-а за вођење рата]. NATO Allied Command Transformation.
- [17] NATO. (2022). NATO strategic concept [Стратешки концепт НАТО-а]. NATO.
- [18] Poposka, V. (2016). The urge for comprehensive cyber security strategies in the Western Balkans [Потреба за свеобухватним стратегијама сајбер безбедности на Западном Балкану]. *Information & Security*, 34(1), 25–36.
- [19] Poposka, V., & Ilik, G. (2025). Teaching media law in the era of disinformation and hybrid threats: Navigating the infodemic [Настава медијског права у ери дезинформација и хибридних претњи: суочавање са инфодемијом]. In: *Combatting Misinformation and Global Nation's False Narratives Through Education* [Сузбијање дезинформација и лажних наратива глобалних нација кроз образовање]. IGI Global, 223–248, <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-9601-8.ch009>
- [20] Snider, D. M. (Ed.). (2005). *The future of the Army profession* [Будућност професије Копнене војске] (2nd ed.). McGraw-Hill.
- [21] Stanar, D. (2025). The battle of Cajamarca: The civilizational cost of military (mis) education [Битка код Кајамарке: цивилизацијска цена војног (не)образовања]. *The Policy of National Security*, 29(2), 185–201. <https://doi.org/10.5937/pnb29-58132>
- [22] Stanar, D., & Starčević, S. (2025). The place and significance of social sciences and humanities in modern military education [Место и значај друштвених и хуманистичких наука у савременом војном образовању]. *Philosophy and Society*, 36(2), 537–552, <https://doi.org/10.2298/FID2502537S..>
- [23] Thomas, D. C., & Inkson, K. (2017). *Cultural intelligence: Surviving and thriving in the global village* [Културна интелигенција: опстанак и успех у глобалном селу] (3rd ed.). Berrett-Koehler.

Резиме

Савремено безбедносно окружење одликују све већа сложеност, убрзане технолошке промене, хибридне претње и интензивирање конкуренције у информационом домену. Ови процеси утичу не само на начин извођења војних операција већ и на вештине и компетенције које се захтевају од војних професионалаца. Иако су традиционалне војне способности, као што су физичка спремност, техничко знање и лидерство, и даље од суштинског значаја, саме по

себи више нису довољне. Од савременог војног особља се све више очекује да делује у сложеним информационим окружењима, сарађује са различитим актерима и доноси одлуке у условима неизвесности.

У раду се разматра на који начин се скуп вештина војног професионалца развија као одговор на наведене промене. Применом квалитативног концептуалног приступа, заснованог на прегледу релевантне литературе, одабраних доктринарних докумената НАТО-а и запажања практичара из области професионалног војног образовања и мултинационалних оперативних окружења, идентификоване су три међусобно повезане области компетенција: физичка, когнитивна и социјална. Анализа указује да савремена војна ефикасност зависи не само од способности примене силе већ и од способности разумевања и сналажења у сложеним окружењима, критичке обраде информација и ефикасне комуникације у различитим организационим и културним окружењима.

У раду се такође разматрају импликације ових промена на професионално војно образовање, при чему се наглашава потреба за успостављањем равнотеже између традиционалних војних компетенција и развоја прилагодљивости, критичког мишљења, целоживотног учења и способности за сарадњу. Закључује се да ће војног професионалца будућности одликовати интегрисан спој физичких, когнитивних и социјалних компетенција, који превазилази традиционално усмерење на кинетичке операције.

Кључне речи: *војна професија, професионално војно образовање, когнитивне компетенције, социјалне компетенције, хибридне претње, савремено ратовање, војна адаптација.*

© 2026 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

